

S Z Ű L Ő I É R T E K E Z L E T

Az iskolát elhagyó gyermekek nevelése

Sokan azt gondolják, hogy gyermekükkel, ha az felserdült, 14—15 éves lett, már nem kell többé úgy törődniök, mint azelőtt. A gyermek akkor már inasnak áll, vagy maga kezdi keresni kenyerét, úgy gondolják hát igen sokszor, tanuljon a maga lábán járni. Nem kell őt nevelni, ember lesz belőle a maga jóvoltából is, azután meg ott van a leventeintézmény, neveli az úgy is.

Ez bizony nagyon téves nézet, mert a gyermeknek soha nincs nagyobb szüksége gondos, vezető kezekre, mint éppen serdülő korában. A gyermeknek kedélyvilága soha nincs olyan nagy hullámzásoknak, erkölcsi élete oly nagy és sok veszedelemnek kitéve, mint ekkor. A tizennégy éves gyermek hirtelen gyors növésnek indul, izületeiben, izmaiban gyakran fájdalmakat érez, mozdulatai lomhakká, bizonytalanokká válnak, hangja megcsattan, tekintete réveteg, sokszor mereven egy pontra irányuló. Ha ilyenkor megszólítjuk, megreppen, mintha rossz gondolatokon kaptuk volna rajta. Figyelmeztetésekkel, korholásokkal szemben igen érzékeny, könnyen ingerül, indulatos. Egyszerűen az egész gyermekben látszik, hogy testi szervezete, idegrendszere, lelki világa átalakulóban van. Ez a korszak az, amelyet *nemi érésnek* (pubertás korának) szoktunk nevezni. Egyik gyermekben erősebben, a másikon gyengébben, ugyyszólván csak futólagosan mutatkoznak a nagy külső és belső forrongás jelei.

Miként fegyelmezzük serdülő gyermekeinket?

Ebben a korban bizony nagy kiméletre szorul a gyermek. Bánjunk vele szeliden, barátságosan és mindenekfelett nyugodtan. Nagy szükségünk van ekkor a gyermek teljes bizalmára! A gyermek ingerültsége, izgatottsága ne bősziítsen fel bennünket. Szóljunk hozzá szeliden, de határozottan. Semmi esetre se engedjük azonban meg azt, hogy a gyermek szeszélyei szerint cselekedjék. A gyermeket ilyenkor fellobbanó szenvedélyei, indulatai gyakran végzetes cselekedetekre ragadják. Ezeknek a szenvedélyeknek, meggondolatlan cselekedeteknek ne engedjünk szabad teref. Vezesse minden lépésüket a mi bölcs belátásunk.

Hogyan gondozzuk testi fejlődését és egészségét? Kísérjük figyelemmel testi fejlődésüket. Ha észrevesszük, hogy a gyors növekedés, nagy belső átalakulások következtében testük, akaratuk gyengül, könnyen fáradnak, akkor ne terheljük őket agyon munkával. Ha munka közben elfáradtak, engedjük megpihenni őket. Ha a 14—15 éves gyermekekre tulságosan sok munkát rakunk, az igen

könnyen vezethet testi és lelki elsatnyulásra. E mellett azonban mindenféle elpuhulástól és lustálkodástól óvjuk meg a gyermeket. Edzzük testét mindenképen, hideg vízzel, szabad levegőn való kellő mozgással. Különösen ne engedjük e korban az ágyban való heverést. A gyors növekedés miatt egészséges, jó erősítő s bőséges táplálékra van szüksége.

Ügyeljünk jól a gyermek magatartására. Ha gyakran s hosszabb ideig visszahuzódik félreeső helyekre, arca elhalványodik, beesetté válik, szemei körül a kék karikák megjelennek, néha-néha lehangoltság, fásultság vesz rajta erőt, úgy gondolhatunk arra, hogy a gyermek rabja lett a *néma bűn*-nek. Ilyenkor szigorú büntetéssel nem megyünk semmire, a nagy ijeszttel pedig elveszszük életkedvét. De igyekezzünk jó tanáccsal közel férkőzni lelkéhez és okos fölvilágosítással, hogy tette alá ne ássa egészségét, el ne gyengítse testét s lelki erejét.

Nagy gondot igényel a serdülő gyermek lelki gondozása is. El lehetünk készülve e korban a gyermek életében fellépő kellemetlen, sőt olykor súlyos fordulatokra. A mi falatkényér jóságú gyermekünkben aggodalmat keltő tulajdonságok mutatkoznak. Rajta azon élvezetekben való elmerülést tapasztaljuk, amelyek a felnőttek között fordulnak elő s nekik is ártanak, például szeszes italt isznak, kártyáznak s egyéb kicsapongással rémitenek bennünket, szülőket. A gyermekben most jelentkeznek a felnőtteket jellemző ösztönök és indulatok hevesen és homályosan; fejletlen értelménél és akaratánál fogva azonban nem tud ellenállni a külső ingereknek, s hogy szenvedélyének kielégítéséhez a szükséges pénzt előteremtse, elkölti a kezeügyébe kerülő pénzt, sőt nem áttal lopni sem.

Bizony, ha nem vigyázunk, szegény gyermekünk lelkébe olyan erkölcsi eltévelyedések verhetik be első gyökereiket, amelyek onnan többé ki nem irthatók s a gyermek sorsa el nem kerülhető. Ha aztán keressük, kutatjuk a baj okát, a szálak nyomán gyakran arra a tapasztalatra jutunk, hogy a romlás főforrása valamely rossz társaság. A rossz barátok példája csodálatosan könnyen hat a 13—15 éves gyermekre. Legtöbb gondunk legyen tehát vigyázni a gyermek társaságára. Kikkel barátkozik, kikkel tölti idejét s mit csinálnak. Szigorúan kérjük tőle távol a szülői házon kívül töltött idejét s ha a legkisebb gyanu merül fel, kutassuk ki a rossz pajtásokat s vonjuk el gyermekünket társaságukból.

Sikerrel alkalmazhatjuk e korban a környezetváltogatást. Néha meglepő jó hatást tapasztalunk, ha gyermekünket kivonjuk a megszokott környezetéből s egészen új körülmények közé vesszük. Például, ha a gyermeket

kivesszük az ő műhelyéből s más iparosnál helyezzük el, sőt, ha a baj egy kissé elhatalmasodott, akkor tanácsos a községből is eltávolítani s egy más helységben valamely derék, szorgalmas, szigorú iparosnál elhelyezni. Éppen így a földmives is kiadhatja gyermekét tapasztalt baj esetén otthonról valamely rendes, szigorú gazdához szolgálatra.

E veszedelmes kor után ifjúvá lesz a gyermek. Föltámad benne az önállóság vágya. Ebből ered, hogy most nehezebben vezethető, néha makacs, olykor nem tud magán segíteni s ügyetlen, nagyratörő, de csekély hozzá az ereje s képessége. Önálló és szabad akar lenni. Szenvedélyesen vágyik a szabadságra. Függetlenné akarja magát tenni a tekintélyektől. Erős akarások jelentkeznek nála néha csekély keresztülviteli képességgel. Ennek megfelelően alakul át értelmi világa is. Mindent könnyen lekicsinyel, leszól. Mindent már eleve elutasít, amit mások mondanak neki. A tekintélyek elvetése olykor azzal jár, hogy új tekintélyeket keres magának, s azokra esküszik, azokat vakon követi. Néha tévutakra kerül s csak súlyos tévedések és tévelygések után találja meg önmagát és a helyes utat. Gondoljunk csak a mi Petőfinkre, aki elhagyta az iskolát 16 éves korában, színész akart lenni, majd katona lesz, keresi önmagát. Ugyanazt látjuk egy másik nagy írónk, Csokonai életében, aki összetűz tanáraival, sőt a szelidlelkű Arany János is ebben a korban hagyja el az iskolát s lesz színésszé.

Minthogy ez a kor igen fontos a jövőendő élet szempontjából, a szülőknek az ifju mellett kell állniok, mint tanácsadó jó barátjuk, hogy a kibontakozásban segítségére legyenek. Két veszedelem fenyegeti e korban az ifjút: a hátramaradás s a koravénység. A hátramaradás abban nyilvánul meg, hogy korábbi életének jellemvonásai jelentkeznek a gyermeknél, az utóbbi pedig az ideális tudásvágy hiányában, az erkölcsi elhidegülésben, a cinizmusban, az élet durvább gyakorlatában s általában minden szép, jó és igaz iránti ellenszenvben. Ennek több oka lehet: betegségek, kimerülés, elfáradás vagy erkölcsi okok, minők a szociális és erkölcsi ideálok elhalványulása.

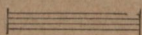
Mivel ez a kor a jellem kialakulásának korszaka, döntő fontosságu, milyen környezetben s milyen hatások alatt él ekkor az ifju. A szülő helyzete nehezebb, mert a közvetlen nevelő hatások elől legtöbbször mereven elzárkózik az ifju s így csak a közvetett hatásoknak lehet sikerük, minő a környezet változtatása, társaság, jó barátok megválasztása, s olvasmányok, szórakozások kedvező megválogatása.

Ezek bizony igen nehéz kérdései a családnak, ame-

lyekre azonban minden szülőnek meg kell felelnie. Már most minden attól függ, hogy helyesen adja-e meg a feleletet. Ettől függ az, hogy gyermeke miként éri el a felnőtt kort. Hány szülő van, aki nem törődik ezzel s úgy akarja gyermekét nevelni, hogy az magától nevelődjék azzá, ami ő maga, vagy egyenesen olyan követelményekkel lép föl vele szemben, amelyek a még serdülő vagy ifjútól felnőttek tulajdonságait követeli meg. És itt idézzük a mi nagy báró Eötvösünk szavait:

»Különös dolog! Mindenki átment a fiatalságon és mégis ezek közül alig találkozik egy, aki élete későbbi szakában a fiatalság vágyait, felfogását, örömét értené. Olyanok vagyunk, mint az utas, kinek szemei elől az, ami egykor látóhatára volt, egészen eltűnik.«

Valóban elmondhatjuk, csodálatosan kevés a megértés a felnőttekben az ifjúsággal és gyermekkel szemben. A felnőtt hajlandó — s legtöbbször csakugyan így cselekszik! — a saját maga érett, kiforrott lelkének hasonlóságára ítélni meg a gyermeket, s úgy képzei, hogy a gyermek lényegében ugyanaz, mint ő maga, csakhogy kicsinyített mértékben. A gyermek minden életnyilvánulását, tetteit, beszédét, játékát, mind a felnőtt ember mértékével mérjük, s ez az értékelés nem mindig helyes! A gyermek nem kicsinyített felnőtt, hanem egészen más, akivel csak őt megértve lehet foglalkozni, lehet őt nevelni!

Áprilisban

Ki a szabadba! Nincs itt maradásom!

Haj, ez a város sem a régi már.

Amit kerestem — azt itt nem találom,

Amit találok — az nekem halál.

Mit botorkáljak e sötét zugokban?

Midőn derültebb táj mosolyg felém:

Hiszen ha boldog nem leszek is ottan,

De tán feledni megtanulok én?

Ki a szabadba! hol a hajnal támad,

S arany hajából rózsákat dobál,

S ameddig jár hall és a szem elláthat,

Zeng a levegő, a pacsirta száll.

Száll a pacsirta fel, fel a magasba;

Nem háborgatja senki énekét.

Mig nem az, aki mindeneknek Atyja,

Mosolygva így szól: »No, most már elég!«